

SYLVIA PLATH

SIRÇA
FANUS

ROMAN

Çeviri: HANDAN SARAÇ

10.
BASKI

SYLVIA PLATH
SIRÇA
FANUS

Can Yayınları 197

The Bell Jar, Sylvia Plath

© 1963, Sylvia Plath

© 1987, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1987

10. basım: Haziran 2012

Bu kitabın 10. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © iStockphoto.com / Shaun Lowe

Kapak baskı: Azra Matbaası

İç baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

ISBN 978-975-510-016-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

SYLVIA PLATH

SIRÇA
FANUS

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Handan Saraç

SYLVIA PLATH, 1932'de ABD'nin Boston kentinde doğdu. Daha çocuk yaşlarda katıldığı birçok edebiyat yarışmasında ödüller kazandı. 1955-57 arasında Fulbright Bursu'yla Cambridge Üniversitesi'nde öğrenim gördü. Burada tanıştığı şair Ted Hughes'la evlendi. 1956-60 arasında yazdığı şiirlerini topladığı *Colossus* (1960) adlı ilk önemli yapıtının ardından 1963'te Victoria Lucas takma adıyla tek romanı *Sırça Fanus'u* yayımladı. Aynı yıl Londra'da yaşamına kendi eliyle son verdi. Ölümünden sonra yayımlanan yapıtları arasında *Ariel* (1965) ve *Suyu Geçiş* (1971) adlı şiir derlemeleri ile öykü ve düzyazılarından oluşan *Johnny Panik ve Rüyalaraın Kutsal Kitabı* (1977) sayılabilir. Yapıtlarında yabancılaşma, ölüm ve kendini yok etme izleklerini işlemiş, intiharından sonra en önemli çağdaş şairlerden biri sayılmıştır.

Sylvia Plath İçin Notlar

Lois Ames

Sylvia Plath'in kendi
izdiđi resimlerle

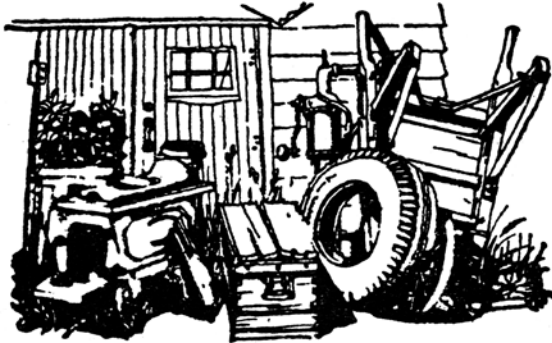
Sırça Fanus ilk kez Ocak 1963'te Londra'da William Heinemann Limited tarafından Victoria Lucas takma adıyla yayımlandı. Sylvia Plath'ın ilk romanında takma ad kullanmasının nedeni, onun "ciddi bir yapıt" olduğuna inanmayışı ve edebi değerinden emin olmayışıydı. Aynı zamanda kitabın yayımlanmasının, kitapta kişilikleri çarpıtılmış ve hafifçe maskelenmiş olarak rol alan yakınlarını üzebileceğini düşünerek de kaygılanıyordu.

Sırça Fanus'un temelini Sylvia Plath'ın gençlik yıllarının ana temaları oluşturmaktadır. Yazar 1932'de Massachusetts'te doğmuş ve çocukluğunun ilk yıllarını Boston yakınlarında bir kıyı kasabası olan Winthrop'ta geçirmiştir. Annesi Avusturyalı bir ailenin kızıydı. Boston Üniversitesi'nde tanınmış bir biyoloji profesörü ve arılar konusunda uluslararası üne sahip bir otorite olan babası gençliğinde Polonya'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne göçmüştü. Sylvia'nın kendisinden iki buçuk yaş küçük bir erkek kardeşi vardı. Daha sekiz yaşındayken Sylvia'nın yaşamında köklü bir değişiklik oldu. Kasım 1940'ta babası uzun ve zorlu bir hastalık sonunda ölünce, annesi, büyükannesi ve büyükbabası aileyi kıyıda içeriye, Boston'un oldukça varlıklı ve tutucu ailelerinin oturduğu bir banliyösü olan Wellesley'e taşıdılar. Büyükanne evi çekip çevirme sorumluluğunu üstlenmişti. Anne Plath ise her gün Boston'a inerek Boston Üniversitesi'nin tıp sekreteri yetiştirme programında öğretmenlik yapıyordu. Büyükbaba, Brooklyn Şehir Kulübü'nde başgarson olarak çalışıyor ve hafta boyunca orada

kalıyordu. Sylvia ile erkek kardeşi, buldukları yerdeki parasız resmî okullarda eğitim gördüler. Sylvia sonraları, “Ben halk okullarına gittim,” diye yazmıştı. “Herkesin gittiği gerçek halk okullarına.” Küçük yaşta şiir yazmaya, çini mürekkeple resim yapmaya ve her iki alanda da ilk yapıtlarıyla ödüller kazanmaya başladı. On yedi yaşına geldiğinde yazma hevesini belli bir denetime ve disipline sokmuştu artık. Ancak yazdıklarının yayımlanması pek de kolay olmadı. *Seventeen* dergisinin Ağustos 1950 sayısında çıkan “Ve Artık Yaz Gelmeyecek” adlı kısa öyküsünden önce dergiye tam kırk beş öykü göndermişti. Aynı ay içinde *Christian Science Monitor* gazetesinde, savaş hakkında buruk bir alayla yazılmış bir eleştiri niteliği taşıyan “Acı Çilekler” adlı şiiri yayımlandı. Sonraları kendini “çılgın bir pragmatist” olarak tanımlayan genç kızın özellikleri lise yıllığında şöyle yansıtılmıştı:

“Sıcak bir gülümseme...Tükenmez bir enerji... Piyanoda acemice çalınan dans müziği... Ustaca kullanılan tebeşir ve boyalar...Williams’ta hafta sonları... O tıka basa doldurulmuş sandviçler... Geleceğin yazarı... *Seventeen*’den gelen olumsuz mektuplar... Ah bir de ehliyet alsa!”

Eylül 1950’de Sylvia, Northampton, Massachusetts’teki, dünyanın en büyük kadınlar üniversitesi olan Smith College’a girdi. Biri Wellesley Smith Club’dan, öbürü *Stella Dallas*’ın yazarı ve sonradan Sylvia’yı korumasına alan dostu romancı

Olive Higgins Prouty'den olmak üzere iki tane burs kazanmıştı. Bu yıllar Sylvia'nın sıkı bir programa göre şiir yazdığı, babasının kırmızı deri kaplı "Büyük Sözlük"ünde sözcükleri işaretlediği, ayrıntılı bir günlük tuttuğu ve yoğun bir biçimde çalıştığı yıllardı. Çok başarılı bir öğrenci olmasının yanı sıra sınıf ve okul etkinliklerinde de görev alıyordu. *Smith Review* gazetesinde editörlük yapıyor, hafta sonlarında öbür üniversitelerin çalışmalarına katılıyor, *Seventeen* dergisi için öyküler ve şiirler yazıyordu. Ama bu dönemde yazdığı bir mektupta, "Görünüşteki birkaç küçük başarıya karşılık, kendime yönelik uçsuz bucaksız kuruntu ve kuşkular içindeyim," diyordu. Sonraları yine bu dönemle ilgili olarak bir arkadaşı, "Sanki Sylvia yaşamın kendisine gelmesini bekleyemiyor gibiydi," demişti. "... Onu karşılamak için öne atılıyor, her şeyi gerçekleştirmeye çalışıyordu."

Kadınlığının bilincine giderek daha çok vardıkça bir ozan aydınlı bir eş ve annenin yaşam biçimleri arasındaki çelişki, kafasını uğraştıran temel bir sorun haline geliyordu. "Yaşamımın büyük bir bölümünü sanki bir sırça fanusun içindeki yoğunluğu azaltılmış havada geçirişim oldukça şaşırtıcı," diye yazmıştı. Bu arada Ağustos 1951'de "Mintonlarda Bir Pazar" adlı kısa öyküsüyle *Mademoiselle* dergisinin öykü yarışmasını kazandı. Bunu izleyen yılda, üniversitenin üçüncü sınıftayken de iki kez "Smith Şiir Ödülü"nü kazandı ve Smith College'ın onursal sanat derneği Alpha'ya ve Phi Beta Kapa Kulübü'ne üye seçildi. 1952 yazında da *Mademoiselle* dergisinin açtığı üniversitelerarası yarışmayı kazanarak konuk editör olarak New York'a davet edildi. Not defterinde, New York'ta geçirdiği bir ayın başlangıcını, derginin soluk soluğa üslubuyla anlatıyordu:

"Geçen yıl ağustosta *Mademoiselle*'in öykü yarışmasını kazanan (500 dolar!) iki kişiden biri olduktan sonra artık yuvaya döndüğümü sanırken Smith'i temsilen konuk editör olarak New York City'ye çağrılınca, bir ay süreyle ücretli olarak *Mille*'in Madison Bulvarı'ndaki klimalı bürolarında çalışmak üzere –topuklu ayakkabı ve şapkaıyla elbette!– trene atladım... Konuk editör olarak çalıştığım o dört şenlikli, karmakarışık haftayı anlatmak için 'inanılmaz, harika' ve

öbür bütün sıfatlar yetersiz kalır... Barbizon'da lüks içinde yaşarken editörlük yapıyor, ünlülerle tanışıyor, Birleşmiş Milletler'den delegeler, simültane çevirmenler ve sanatçılardan oluşan seçkin topluluklarca ağırlandırıyor, yemek davetlerine katılıyordum... İnanılmaz bir lunaparkta gibiydim ay boyunca –Smith'ten gelen Külkedisi, ilahlarla tanıştı: Vance Bourjaily, Paul Engle, Elizabeth Bowen– beş genç, yakışıklı erkek ozan ve öğretmenle mektuplaşarak makaleler yazdım.”

Bu ozanlar Alistair Reid, Anthony Hecht, Richard Wilbur, George Steiner ve William Burford'du. Defterde hepsinin resimleri, özyaşamöyküleri ve şiirleriyle ilgili notlar da vardı.

230 küsur sayfa reklamdan sonra derginin Ağustos 1953 üniversite sayısı, konuk editör olarak Sylvia tarafından, “Mlle' in Üniversite '53 İçin Sonsözü” başlıklı yazısıyla sunulmuştu. Birbirinin eşi ekose İskoç etekler ve onlara uygun bereler giymiş konuk editörleri, yüzlerinde kocaman gülümsemelerle yıldız biçiminde el ele tutuşmuş olarak gösteren yavan bir resmin altına şöyle yazmıştı Sylvia:

“Bu sezon bir gece mavisi atmosferiyle büyülenmiş bir halde yıldızlara bakıyoruz. Moda burcunda en başta göze çarpan *Mlle*'in kendi ekose yünüleri, astronomik bir çeşitlilik gösteren kazaklar ve erkekler, erkekler, yine erkekler, sırtlarındaki gömlekleri bile aldık erkeklerin! Teleskobumuz yerküre üzerindeki üniversite haberlerine ayarlarken, konuları tartışıyor ve tartışıyoruz. Aydınlanan sorunlar: akademik özgürlük, üniversite dernekleriyle ilgili çekişmeler ve çok sözü edilen (çok da yerilen!) kuşağımız. Sevdiğimiz alanlarda, en parlak yıldızlar, mesleğimiz ve geleceğimizle ilgili planlarımız üzerinde göz alıcı etkiler yapıyorlar. En son yörüngemiz hakkındaki yıldız falları daha belli değilse de, biz konuk editörler, üniversitenin yıldızı *Mlle*'den gönderdiğimiz bu mektupla olumlu tahminler elde edeceğimize inanıyoruz.”

Kuşkusuz 358'inci sayfa çok daha mutlu kılmıştı Sylvia'yı – “*Mlle* sonunda ‘Çılgın Kızın Aşk Şarkısı’nı –en sevdiğim *villanelle*’imi– bastı,” diyordu.

ÇILGIN KIZIN AŞK ŞARKISI

BİR *VILLANELLE*

Yazan: Sylvia Plath

Smith College '54

Yumuyorum gözlerimi, yıkılıp ölüyor dünya;
Yeniden doğuyor açınca gözlerimi.

(Kafamın içinde yarattım seni galiba.)

Yıldızlar dans ediyor mavilerle, kırmızılarla,
Dörtnala geliyor keyfince karanlık:
Yumuyorum gözlerimi, yıkılıp ölüyor dünya.

Beni büyüyle çektin yatağa, bunu düşledim,
Şarkılar söyledin çılgınca, delice öptün.
(Kafamın içinde yarattım seni galiba.)

Tanrı düşüyor gökten, sönüyor cehennem ateşleri:
Çekip gidiyor melekler de, şeytanın adamları da:
Yumuyorum gözlerimi, yıkılıp ölüyor dünya.

Söylediğin gibi dönersin demiştim,
Ama yaşlanıyorum artık, unuttum adını.
(Kafamın içinde yarattım seni galiba.)

Bir fırtına kuşunu sevmeliydim senin yerine;
Bahar gelince gökyüzünü basarlar hiç değilse.
Yumuyorum gözlerimi, yıkılıp ölüyor dünya.
(Kafamın içinde yarattım seni galiba.)

O yaz ayrıca *Harper's Magazine* de Sylvia'nın üç şiiri için 100 dolar ödedi. Sylvia bunu "ilk profesyonel kazancı" olarak nitelendiriyordu. Sonraları, bu coşku dolu başarıları değerlendirirken, "Tümüyle sanatsal, sosyal ve parasal bir dalganın üzerinde yükseldiğimi hissediyordum," diye yazmıştı, "ne var ki o altı aylık çöküntü gelmek üzereydi."

Bunlar Sylvia'nın yaşamında 1953 yaz ve sonbaharında –Rosenberglerin elektrikli sandalyede idam edildiği, Senatör Joseph McCarthy'nin güçlendiği, Eisenhower'ın başkanlık döneminin başladığı sıralarda– geçen olaylardı. Sylvia Plath' in *Sırça Fanus*'un çerçevesinde yeniden kurup canlandığı olaylardı hepsi. Yıllar sonra, yazmak istediği kitabı şöyle anlatmıştı:

"Giderek yapay ve yüzeysel görünen moda magazini

dünyasının baskıları, bir Boston banliyösünün ölü yaz ortamında eve dönüş. Burada kitabın kahramanı Esther Greenwood'un yapısındaki çatlaklar New York'taki çevresel baskılardan kurtulunca dehşet verici bir biçimde genişler ve derinleşir. Çevresine, kendisinin ve komşularının ona boş ve anlamsız gelen yaşantısına bakışındaki çarpıklık giderek tek doğru bakış biçimi gibi gelmeye başlar.”

Bundan sonraki dönem Sylvia için elektroşok tedavisi, yankılar yaratan bir kayboluş, yeniden bulunuş ve psikoterapi için yeniden hastaneye yatış dönemi oldu. Bu dönem hakkında, “Ancak insan hayalindeki cehennem olabileceği kadar siyah bir umutsuzluk, karanlık, düş kırıklığı dönemi –sembolik ölüm ve uyuşturan şok–, sonra, yeniden, ağır ağır doğuşun ve ruhun yenilenişinin sancıları,” diye yazmıştı.

Daha sonra Sylvia, Smith College'a döndü ve her şeye yeniden dört elle sarıldı. Bir sonraki yazın başlangıcında, “Bu yeniden kuruluş dönemi belki geçen yıldan daha az parlak ve çarpıcı ama çok daha sağlam bir gelişmeyle bitiyor,” diye yazmıştı. Bir sonraki akademik yılın sonunda daha çok şiir satmış, yeni ödüller kazanmış ve Dostoyevski'nin romanlarındaki “çifte kişilik” olgusu üzerine uzun bir tez yazmıştı. Haziran 1955'te Smith College'dan iftihar derecesiyle mezun oldu ve Cambridge Üniversitesi'ndeki Newnham College'da okumak için bir yıl süreli Fulbright bursu kazandı. Orada İngiliz ozan Ted Hughes'la tanışan Sylvia, 16 Haziran 1956'da Londra'da onunla evlendi. Sylvia'nın Fulbright bursu uzatıl-

mıştı. İspanya'da bir tatilden sonra Ted'le birlikte bir yıl daha Cambridge'de yaşadılar. Sonra, 1957 baharında Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleştiler. Sylvia meslektaşları tarafından, "Smith College'ın İngilizce bölümüne gelmiş geçmiş en iyi birkaç öğretmenden biri" olarak nitelendiriliyordu.

Büyük bir olasılıkla Sylvia Amerika'ya döndüğünde *Sırça Fanus*'un bir taslağını da yanında getirmişti ama o aralar çabaları şiir ve öğretmenlik üzerinde yoğunlaşıyordu. Haziran 1958'de, yazmakta olduğu şiir kitabını tamamlayabilmek için Eugene F. Soxton Vakfı'na başvurdu. Harper and Brothers'ın önemli yayıncılarından birinin anısı için kurulmuş olan vakıf, yetkili kurulun kararıyla yazarlara maddi bağışlarda bulunuyordu. Bursun verilebilmesi için tüm kurul üyelerinin ortak kararı gerekiyordu. Kurul üyelerinden bir tanesi, örnek olarak gönderilen şiirleri "kusursuz" diye nitelendirmekle birlikte, "Bayan Hughes'un geçmişine bakınca görüyorum ki yetişkinlik döneminin büyük bir bölümünde pek çok değerli ödül kazanmış. Bir süre iyi bir üniversitede öğretmen olarak çalışmalarını sürdürmesinde bir sakınca yok sanırım. Yapıtlarının değeri kendisinin ciddi olarak dikkate alınmasını gerektirmekteyse de ben olumsuz oy verme eğilimindeyim," diye yazmıştı. Ekim 1958'de Sylvia'nın başvurusu, kurul sekreterinin özel bir mektubuyla reddedildi. Mektupta Bayan Hughes'un başvurusunun "olağanüstü bir ilgi uyandırdığı" belirtiliyor, "Tartışma konusu olan, kayda değer yeteneğiniz değil, projenin niteliğiydi," deniliyordu.

Bu arada Hugheslar, Beacon Hill'de küçük bir eve taşınmışlardı; "Sınırlı bir bütçeyle bir yıl Boston'da yaşayıp ne yapabileceğimizi görmek istedik," diyordu Sylvia. Öğretmenliği bırakmak ve çocukluğundan beri yöneldiği akademik plandan vazgeçmek gibi güç bir kararı vermiş ve onun yerine daha belirsiz ama yazmak için ona daha fazla zaman vereceğini umduğu bir yaşam biçimini seçmişti. Ne var ki, yıl ilerledikçe ve şiir kitabı durmadan değişen adlar altında tekrar tekrar sunulup reddedildikçe şöyle yazmıştı:

"Basılmamış bir yazı yığını kadar kokuşmuş bir şey olmaz. Böyle söyleyişim de yazmak konusunda hâlâ katıksız -'ah, öyle zevkli ki yazmadan duramıyorum, yazdıklarım

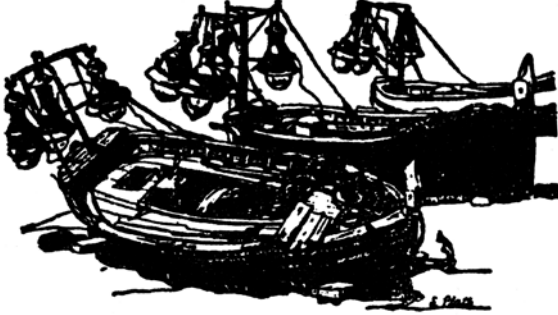

basılmış basılmamış, okunmuş okunmamış, umurumda bile değil' gibisinden– bir güdüye sahip olmadığımı gösteriyor sanırım... Hâlâ, yazdıklarımı er geç basılmış olarak görmek istiyorum.”

Aralık 1959'da Sylvia'yla Ted yerleşmek üzere İngiltere'ye döndüler. Nisan 1960'ta ilk çocukları Freda doğdu. Sonunda Sylvia'nın şiir kitabı, *The Colossus*, sonbaharda basılmak üzere William Heinemann Limited tarafından kabul edilmişti. Bundan sonra Sylvia bir çocuk düşürdü, apandisit ameliyatı geçirdi ve yine hamile kaldı. 1 Mayıs 1961'de Eugene F. Saxton bursu için yeniden başvurdu. Bu kez bursa altıda biri –yaklaşık elli sayfası– tamamlanmış bir romanı bitirmek için gereksinme duyuyordu. Başvurusunda Sylvia, “Çocuk bakıcısı için günde 5 dolardan haftada 6 gün için yılda 1560 dolar; büro kirası için haftada 10 dolardan yılda 520 dolar; toplam 2080 dolar” istiyordu. “Şimdi eşim ve bir yaşındaki çocuğumla birlikte iki odalı bir dairede oturuyor ve masraflarımızı karşılamak için yarım gün çalışmak zorunda kalıyorum,” diyordu. Bir arkadaşına yazdığı mektupta da, “bir bunalıma doğru giden ve sonunda bunalım geçiren bir üniversiteli kız hakkında yazmakta olduğu romanın üçte birinden çoğunu bitirdiğini” yazıyordu.

“Bunu on yıldır yapmak istiyordum ama ‘bir roman yazmak’ konusunda bilinçaltıma işlemiş müthiş bir tutukluk vardı bende. Sonra, bir New York yayıneviyle şiirlerimin

Amerika’da basılması konusunda görüşmelere başladığım sırada, birdenbire bentler yıkıldı, bütün bir gece dehşetli bir heyecana kapılıp uyanık kaldım ve bu işi nasıl yapmam gerektiğini gördüm. Ertesi gün yazmaya başladım. Artık her sabah sürekli bir işe gider gibi ödünç büroma gidiyor ve biraz daha yazıyordum.”

Yaz gelince Hugheslar saz damlı bir kır evinde yaşamak üzere Devon’a taşındılar. 6 Kasım 1961’de Saxton Vakfı’nın sekreteri bir mektupla Sylvia’ya istediği miktar olan 2080 dolar tutarındaki bursun verilmesine oybirliğiyle karar verildiğini bildirdi. Sylvia yanıtında, “Bugün Saxton bursuyla ilgili olumlu mektubunuzu aldım, çok sevindim,” diyordu. “Kesinlikle romana devam etmeyi planlıyorum. Bursun verilmesi bana bu olanağı özellikle uygun bir zamanda sağlamaktadır.”

17 Ocak 1962’de Nicholas adlı bir oğlu oldu. Çocuklar, ev işleri ve roman yazmak arasında bölünmüştü günleri. Ama 10 Şubat 1962’de Sylvia, Saxton Vakfı kuruluna romanın gelişmesiyle ilgili ilk üç aylık raporunu gecikmesiz olarak gönderdi. “Geçen üç ay içinde roman önceden tasarladığım programa göre, doyurucu bir biçimde gelişti. Birkaç taslaktan sonra beşinci bölümden sekizinci bölümün sonuna kadar olan sayfalara son biçimini verdim. Böylece romanın 105 sayfasını tamamlamış olup aynı zamanda 9-12’nci bölümlerin de ayrıntılı planını hazırladım.” Raporun bundan sonraki bölümünde Sylvia *Sırça Fanus*’un ayrıntılı planını veriyordu. Romanın iyi gitmesine karşı Sylvia bir arkadaşına çalışmalarının yetersiz ol-

duğundan yakınıyordu: “Yılda birkaç tane beğendiğim şiir basıldığında çok şey ifade ediyor bana ama gerçekte bunlar büyük boşluklarla ayrılmış doyum noktalarından ibaret.” 1 Mayıs 1962’de Saxton Vakfı’na yazdığı ikinci üç aylık raporda, “Roman programa uygun olarak, çok iyi ilerliyor. 9’dan 12’nin sonuna kadar olan bölümleri (106-166. sayfalar) tamamladım ve bundan sonraki bölümlerin ayrıntılı planını hazırladım,” diyordu. Haziran 1962’de bir arkadaşına, “Yeniden yazmaya başladım. Gerçekten yazıyorum. Yeni şiirlerimden birkaçını görmeni isterdim,” diyebiliyordu. *Ariel* şiirlerine başlamıştı Sylvia. Ve onları göstermek, okutmak, yüksek sesle okumak isteyecek kadar emindi kendinden. Bu şiirler başkaydı; eşi, “Laleler” şiirinin “ufakta görünen değişimin ilk belirtisi” olduğunu yazıyordu. “Bu şiiri her zamanki gibi ‘Büyük Sözlük’e başvurmadan, ivedi bir mektup yazarcasına, son hızla yazdı. Bundan sonraki bütün şiirleri aynı hızla yazıldı.”

1 Ağustos 1962’de Sylvia, Saxton kuruluna son gelişme raporunu gönderdi:

“Artık roman ortaya çıkıyor ve hemen hemen planlandığı gibi biçimleniyor. 13’ten 16’nın sonuna kadar olan bölümleri (167-221. sayfalar) tamamladım ve son bölümün de iyi gideceğini umuyorum.”

İrlanda’da bir tatilden sonra Sylvia ve Ted bir süre ayrı yaşamaya karar verdiler. Zor bir yaz geçirmişlerdi. Sylvia yüksek ateşli gripten bir türlü kurtulamamıştı. Devon’da bir kış daha geçirmesi olanaksız görünüyordu. BBC’de çalışmaya başlamıştı. Her gün Londra’ya gidip geliyor ve bu arada bir ev arıyordu. *Sırça Fanus*’un taslağı Saxton Vakfı yetkililerine gönderilmişti. Heinemann Yayınevi de romanı İngiltere’de basmayı kabul etmiş ve dizgi işlemine başlamıştı. Noel’den birkaç gün önce Sylvia, çocuklarla birlikte Londra’ya taşındı. Bir ev bulmuş ve beş yıllık kira anlaşması yapmıştı:

“... küçük bir mucize oldu – İrlanda’dayken Ballylea’daki Yeats Kulesi’ne gitmiştim. Bence dünyanın en güzel, en huzurlu yeri orası. Sonra, Londra’da o çok sevdiğim Primrose Hill çevresinde mahzun dolaşır ve bir ev bulabilmenin

umutsuzluğu hakkında kara kara düşünürken... üzerinde 'Yeats burada yaşadı' yazılı mavi levhasıyla Yeats'in evinin önünden geçtim. Bu evin önünden sık sık geçer ve içinde yaşamayı özledim. Bir tabela asılmıştı bu kez: Kiralık daireler! Uçarcasına komisyoncuya koştum. Ancak Londra'da kiralık ev aramışlığın varsa anlayabileceğin bir mucize eseri, ilk başvuran bendim... Beş yıllık bir anlaşmayla buradayım şimdi ve burası cennetin ta kendisi... üstelik Yeats'in evi, bu da şu anda benim için çok şey ifade ediyor."

Sylvia, Yeats'in evini bulmasını hayırlı bir belirti olarak görüyordu. O gün ev aramaya giderken bir ev bulacağını "bildiğini" söylemişti bir arkadaşına. Bunun doğrulanması üzerine taze bir enerji ve güvenle planlar yapmaya başladı. Yeni bir roman üzerinde çalışıyor ve *Ariel* şiirlerini yazmaya devam ediyordu. Bir başka arkadaşına *Sırça Fanus*'u "çıraklık dönemine ait otobiyografik bir yapıt" olarak gördüğünü ve kendini geçmişten kurtarmak için onu yazması gerektiğini söylemişti. Ama daha yakın geçmişindeki olayları konu alan yeni romanını sağlam, güçlü ve önemli bir yapıt olarak görüyordu.

Sırça Fanus Ocak 1963'te yayımlandığı zaman, eleştiriler Sylvia'yı çok üzdü. Oysa aynı gerilim içinde olmayan, kitabın yazarı dışında bir okur eleştirmenlerin roman hakkındaki görüşlerini çok farklı bir biçimde yorumlayabilirdi. Lawrence Lerner, şöyle yazmıştı *Listener*'da: "Amerika'ya yönelik eleştirileri bir nörotik de herkes kadar, belki de daha iyi yapabilir. Miss Lucas da bunu parlak bir biçimde yapıyor." *Times*'in edebiyat ekinde, yazarın "Yazmayı bildiği kesin," deniyordu, "eğer hayal ettiği kadar iyi biçimlendirmeyi de öğrenirse son derece iyi bir kitap yazabilir." Robert Taubman *New Statesman*'da *Sırça Fanus* için "Salinger havasında yazılmış ilk kadın romanı," diyordu.

1970'te Sylvia'nın annesi Aurelia Plath, kızının New York'ta Harper and Rous'taki editörüne, Amerika'da ilk kez basılması beklenen *Sırça Fanus*'la ilgili bir mektup yazdı:

"*Sırça Fanus*'un burada basılmasını, birçok insanın yaşamında yaratacağı kişisel acıların açıklanmasının ya da herhangi başka bir nedene dayanan bir ricanın durduramayaca-

ğının farkındayım. Bu nedenle, kaçınılmaz yanılışmaları belirterek ne kendi zamanımı ne de sizinkini harcamak istemiyorum... Ancak 1962 Temmuzunun başlarında, kişisel dünyayı yıkılmadan az önce kızıyla yaptığım son konuşmaların birinden söz etmek istiyorum. Sylvia bana Eugene Saxton Vakfı'na karşı yerine getirmek zorunda olduğu yükümlülüğün üzerinde yarattığı baskıdan söz etmişti. Bildiğiniz gibi bu vakıf tarafından kendisine bir roman yazabilmesi için bir burs verilmişti. Verilen süre içinde Sylvia bir düşük yapmış, bir apandisit ameliyatı geçirmiş ve ikinci çocuğu Nicholas'ı doğurmuştu.

'Şöyle yaptım,' dediğini anımsıyorum, 'kendi yaşantımdan aldığım olayları bir araya toparlayıp renklendirmek için hayal gücümü kullandım – aslında yalnızca para kazanmak için yazılmış bir kitap ama sanırım bunalım geçiren bir insanın kendini her şeyden ne kadar soyutlanmış hissettiğini gösterecek... Kendi dünyamı ve içindeki insanları bir sırça fanusun çarpıtıcı merceğinden gördüğüm gibi anlatmaya çalıştım.' Sonra da şöyle sürdürdü konuşmasını: 'İkinci kitabımda aynı dünyayı sağlıklı gözlerle gördüğüm gibi anlatacağım.' *Sırça Fanus*'taki kişilerin hemen hepsi –genellikle karikatürize edilmiş biçimde– Sylvia'nın sevdiği insanları simgeliyor; 1953'te altı ay süren o ıstıraplı bunalım sırasında bu insanlardan her biri ona cömertçe zamanını, ilgisini, sevgisini ve bir durumda da maddi desteğini sundu... ve bu kitap tek başına ele alındığında, alçakça bir nankör-

lük örneğinden başka bir şey değil. Sylvia'nın kişiliğinin aslı bu değildi; bu yüzden kitabı basıldığında, yaygın bir başarı kazanma belirtileri gösterince dehşete kapıldı. Sylvia erkek kardeşine yazdığı bir mektupta, 'Bu kitap Amerika'da asla basılmamalı,' demişti. Zaten *Sırça Fanus* adı da Sylvia'nın bana anlattıklarını anıttırır nitelikte; anlayışlı bir okurun çıkarılması gereken anlam da budur..."

Londra'da 1813-14 yıllarından beri görülen en soğuk kıştı. Elektrikler önceden bildirilmeyen süreler boyunca kesiliyordu. Borular donmuştu. Sylvia telefon için başvurmuştu ve adı listedeydi ama telefonu daha gelmemişti. Her sabah, çocuklar saat sekizde uyanmadan önce, *Ariel* şiirleri üzerinde çalışıyordu. Artık insan yaşamının korkunç ve hükmedilemez oluşu, tüm ilişkilerdeki kuklasal anlamsızlık ağır basıyordu düşüncelerinde. Bir tür şiddetle, şu anda yazdıklarının başka hiç kimse tarafından söylenemeyeceğine inanarak yazıyordu. Hep pratik olmak, acının dile getirilmesi için zaman bulmak gerekiyordu. "Kendimi dakikadan dakikaya gereksinme duyulan ve kullanılan etkin bir araç ya da silah gibi hissediyorum," diye yazıyordu Sylvia. Gittiği bir doktor ona yatıştırıcı ilaçlar vermiş ve bir psikoterapistle bağlantı kurmasını sağlamıştı. Sylvia bir randevu istemiş ve aynı zamanda Boston'daki eski psikiyatrina da mektup yazmıştı. Durmadan yenilenen bir sinüzit sorunu vardı. Hizmetçi kıza yol vermişti. Sabahları bebeklerin bakımına yardım ederek kendisinin yazmasına olanak verecek yeni birini bekliyordu. "... Gecelerden hayır yok, öyle bitkin oluyorum ki o zaman, beni ancak müzik, konyak ve su paklıyor."

Dostların desteğine ve yaklaşan ilkbaharın getirdiği umutlara karşın (mayıs başlarında Devon'daki eve dönecekti) karamsardı, hastaydı. Ama şiir yazmayı yaşamının son haftasında bile sürdürecekti. Hem olağanüstü şiirlerdi bunlar. Öte yandan, çevresindekilere göre her şeyden umudunu kesmiş benzemiyordu. Sık sık neşeli, umut dolu, pırıl pırıl görünüyordu.

Ama 11 Şubat 1963 günü yaşamına son verdi. Kim bilir neden yapmıştı bunu? Sylvia'nın daha önce, *Sırça Fanus*'un son iyimser sayfalarında yazdığı gibi:

“Bir gün, bir yerde –okulda, Avrupa’da, herhangi bir yerde– o boşucu çarpıtmalarıyla sırça fanusun yeniden üzerine inmeyeceğini nasıl bilebilirdim?”

O sırça fanus ki bir kez çok parlak ve başarılı biçimde, görünüşe göre tamamen ondan kurtulmuş ama onun içinde yaşamış bir insanın berrak anlatımıyla, “Sırça fanusun içinde ölü bir bebek gibi tıkanıp kalmış biri için dünyanın kendisi kötü bir düşür,” diye yazmıştı.

Eleştirmenlere göre Sylvia Plath şiiri öğrenmedi, şiir onun içinde yeniden doğup büyüdü; eserinin benzersizliği belki de buradan geliyor.

Sırça Fanus, XX. yüzyıl edebiyatının efsane yazarlarından Sylvia Plath'in tek romanı. İlk kez 1963'te yayımlanan kitap, Plath'in kendi gençlik bunalımlarından yola çıkan, büyük ölçüde özyaşamöyküsel bir yapıt. Amerikalı aydınlar üzerinde acımasız bir baskı kuran McCarthy döneminde, üniversite öğrencisi genç bir kızın zihinsel rahatsızlığını, intihar girişimini ve yeniden yaşama dönme uğraşını anlatır *Sırça Fanus*. Ne var ki, Plath'in şaşırtıcı acıcılıktaki üslubu, ayrıntılara inen keskin gözlemciliği ve kurgulama ustalığı, *Sırça Fanus*'u iç karartıcı bir bunalım romanı olmaktan çıkarır, insan ruhunun derinliklerinde cesaretle gezinen eleştirel bir yapıta dönüştürür. Şiirleri ve öykülerinde de yabancılaşma, ölüm ve kendini yok etme temalarını işlemiş olan Plath, bu romanın yayımlanmasından bir ay sonra, otuz bir yaşında, yaşamına kendi eliyle son vermiştir.

Kapak resmi: SHAUN LOWE

ISBN 978-975-510-016-6

9 789755 100166